

DEN NORSKE KIRKE

Gjøvik kirkelige fellestråd

Kulturdepartementet

Postmottak@kun.dep.no
OSLO

Deres ref:

Vår ref:
13/00155-4

Saksbeh:
Dag Landmark, 61 14 64 82

Arkivkode:
300

Dato:
24.06.2013

Høringsvar; NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn.

Gjøvik kirkelige fellestråd (GKF) viser til Kulturdepartementets høringsbrev av 11. februar 2013, der vi inviteres til å komme med synspunkter på utredningen NOU 2013: 1, Det livssynsåpne samfunn.

GKF har valgt å uttale seg primært om de forslag som direkte berører fellestrådet / Den norske kirke.

Innledning.

GKF er positiv til initiativet om å få en helhetlig vurdering av tros- og livssynspolitikken i Norge. Grunnlovsendringene aktualiserer en bred gjennomgang av juridiske, økonomiske og andre rammebetingelser for all tros- og livssynsutøvelse, også ut over forholdet til Den norske kirke.

GKF anerkjenner de grunnleggende premissene om tros- og livssynsfrihet og de menneskerettslige forpliktelser i forhold til religionsfrihet og ikke-diskriminering. Vi ser også at vi som en del av majoritetskirken i Norge, har en særlig forpliktelse og et ansvar til å se på vår situasjon og aktivitet med et kritisk blikk.

Konklusjon:

Gjøvik kirkelige fellestråd

- **Hilser med glede velkommen "Det livssynsåpne samfunn", også som erstatning for det "livssynsnøytrale" samfunn.**
- **Ønsker at staten skal føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk.**
- **Anerkjenner prinsippene om trosfrihet, aksept av at alle må tåle å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis og større grad av likebehandling av ulike tro.**
- **Det må i fremtiden kunne aksepteres en saklig forskjellsbehandling til fordel for minoriteter og majoriteter innen tros- og livssynsspørsmål.**
- **Går i mot utvalgets innstilling om å overføre gravferdsforvaltningen fra fellestråd til kommune.**
- **Går i mot utvalgets innstilling om å fjerne vigselfretten fra trossamfunn.**
- **Vil styrke andre tros- og livssynssamfunns plass i offentlige institusjoner, herunder be om tilrettelegging for at flere kan få tilgang til fødselsmeldinger.**

Det livssynsåpne samfunn.

GKF er begeistret for introduksjonen av Norge som et livssynsåpent samfunn. Det gir uttrykk for en åpen og inkluderende holdning i møte med alle menneskers tro og livssyn. Det imøtekommer og respekterer at ulike livssyn er en viktig og naturlig del av livet, og gir signal om at dette kan praktiseres åpent. Vi leser det også som en gledelig melding at man nå gravlegger den uholdbare betegnelsen *livssynsnøytralt* samfunn. Vi tror begrepet *et livssynsåpent samfunn* kan bli et viktig bidrag og godt grunnlag for at mennesker kan leve sammen med ulik tro og livssyn.

Prinsippene.

GKF er glad for de 8 prinsipper som ligger til grunn for utredningen. Vi opplever de som sentrale og gode. Vi mener det er svært avgjørende i fremtiden at staten skal drive en aktiv støttende og ikke-diskriminerende tros- og livssynspolitikk, og herigjennom også beskytte trosfriheten for alle borgere. Vi er videre glade for, og enige i, prinsipp 8 om at *alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom*. Vi kan se for oss at dette kan bli krevende i enkelttilfeller, men det er en øvelse vi som samfunn har godt av, og som vil bringe oss videre som et folk som aksepterer tro og livssyn som en del av livet og hverdagen.

GKF er imidlertid noe undrende til enkelte resonnering og konklusjoner i oppfølgingen av disse prinsipper. På enkelte punkt oppleves utredningen slik at man i ly av likebehandlingsprinsippet får et resultat der man begrenser og reduserer Den norske kirkes aktivitet i stedet for å tilrettelegge og øke handlingsrom for andre og mindre tros- og livssynssamfunn. GKF ønsker likebehandling av ulike tro og livssyn i form av økt tilrettelegging på ulike samfunnsområder fremfor innskrenking av eksisterende ordninger med tilknytning til Den norske kirke.

Forståelsen av religion.

Utvalget drøfter en lang rekke spørsmål med religiøs betydning og karakter. Vi undrer oss imidlertid når man (s. 85) beskriver religion som å ”bestå av det et menneske mener om de største spørsmålene i livet” og ”ha oppfatninger om menneskets plass i tilværelsen og en holdning til sentrale etiske spørsmål.” Vi opplever at denne noe reduksjonistiske tilnærming ikke bare rammer kristen religion, men også andre religioner og livssyn. Avgjørende for svært mange menneskers religionstilhørighet er ikke knyttet til det kognitive, men knyttet til ulike former for trospraksis, dvs. riter, fester, karitativt arbeid og fellesskap rundt ulike aktiviteter.

En bredere plattform, der religion også synliggjøres i riter, opplevelser, holdninger, normgrunnlag, verdisystemer, erfaringer, kultur og individuelle og kollektive identiteter, ville for oss ført til andre konklusjoner i enkelte konkrete spørsmålsstillinger.

Den norske kirke i samfunnet.

Dnk's historie kan berettes på ulike måter. Utvalget har valgt å bringe historien om kirkens tap av kontroll over viktige samfunnsområder og om overgangen fra en maktbase i embetsmannsstaten, til en av flere aktører på livssynsmarkedet i den sekulariserte staten. Til bildet hører også beretningen om kirkens viktige rolle i utviklingen av velferdsstaten, om bidragsyteren til oppbygging av skole- og helsevesen, om den diakonale tjeneste, og ikke minst bæreren av vår felles kulturarv gjennom kunst og arkitektur.

GKF har merket seg Enger-utvalgets tilnærming og beskrivelse av Den norske kirke: ” Den norske kirke har som folkekirke en særlig rolle som formidler av kulturarven, slik den er innvevd i kirkebygg og menneskers livsriter. Den norske kirke har en landsdekkende kulturell infrastruktur med tilstedeværelse i alle landets kommuner” (s. 312).

En slik tilnærming vil måtte få andre konklusjoner på enkelte prinsipielle spørsmål som blir stilt av utvalget. Når utvalget sier at ”.. ved konflikt mellom likebehandlingsprinsippet og argumenter basert på historiske forhold, bør det for en fremtidig politikk og framtidig ordning

være slik at likebehandlingsprinsippet prinsipielt er overordnet argumenter basert på historiske forhold” (s. 114) så vil GKF melde uenighet om et slikt fastlåst standpunkt. GKF er enig i utsagnet når det gjelder juridiske og økonomiske ordninger. Likebehandlingsprinsippet må imidlertid ikke bli et hinder for at det offentlige støtter bestemte kulturelle uttrykk eller bestemte samfunnsfunksjoner. Det bør åpnes for at staten kan forskjellsbehandle til fordel både for minoritet og majoritet der det foreligger saklig grunn til det. For oss er det prinsipielt viktig at staten for eksempel aktivt støtter Den norske kirkes ordning med en landsdekkende kirkelig infrastruktur i alle landets kommuner, ikke av hensyn til Dnk, men av hensyn til innbyggerne (medlemmer og ikke-medlemmer) i den enkelte kommune.

Kirkebygg.

Ikke minst av hensyn til kirkebyggene utover det ganske land må prinsippet om likebehandling nyanseres. Det blir helt feil om man ser på kirkebygg som et forsamlingslokale for Den norske kirkes aktivitet alene. Kirkebygg er de fleste steder et ritested, gir identitet, er et symbolbygg og et kulturminne, også for ikke-medlemmer av Dnk. Kirkebyggene er samtidig noen av Norges viktigste kulturminner og samling av kunst, håndverk og bygningshistorie. Eller som Kulturutredningen sier: ”Kirkebyggene er sentrale kulturarvbærende arenaer som utvalget regner som en del av den kulturelle grunnmuren”. Vi deler Engerutvalgets syn, og understreker at dette må føre til at staten også for fremtiden tar et særlig ansvar for disse byggene, selv om det bryter med likebehandlingsprinsippet.

Gravferdsforvaltning.

I kapittel 18 i utredningen foreslår utvalget at den offentlige gravferdsforvaltningen skal overføres fra Den norske kirke til kommunen. Det offentlige gravferdstilbudet blir i gravferdsloven fra 1996 lagt til kirkelige fellesråd, og Stortinget vedtok så sent som i 2011 endringer i loven for å imøtekomme et større mangfold i gravferdsskikker mv.

Stortingsforliket i 2008 og endringer i gravferdsloven i 2011 bekreftet at det offentlige gravferdsansvaret fortsatt skal ligge hos kirkelig fellesråd.

Utvalget bekrefter at Den norske kirke har utført sitt gravferdsansvar på en god måte, også overfor de med annen tro eller livssyn. I utredningen fremkommer ingen kritikk av at kirken har misbrukt sin gravferdsmyndighet overfor annerledes tro og livssyn. Lokalt, i lovpålagt møte med andre tros- og livssynssamfunn, er det heller ikke fremkommet noen slik kritikk, tvert om, man har gitt uttrykk for at tjenesten har blitt utført med kvalitet og respekt.

Utvalget konkluderer allikevel – rent prinsipielt – at ordningen skal overføres fra fellesråd til den ”nøytrale” kommune. En ”nøytral” kommune fremsettes som en forutsetning for et likeverdig tilbud overfor et livssynsmessig mangfold.

GKF beklager at utvalget på dette punkt er blitt mer opptatt av hvilken instans som skal forvalte tjenesten enn innhold og kvalitet i den samme tjenesten.

I forbindelse med drøftingen av bruk av hodeplagg og religiøse symboler argumenterer utvalget som følger: ” Videre kan en presisere at det for ulike yrkesgrupper i offentlig tjeneste først og fremst er utdanning, formelle kvalifikasjoner, yrkesetikk, arbeidsinstruks, arbeidsmiljø og den enkeltes innsats som skal ivareta den upartiske, likeverdige og ikke-diskriminerende utøvelsen av rollen. Ved brudd på prinsipper om upartiskhet, likebehandling og ikke-diskriminering er det disse faktorene som svikter, ikke et klesplagg som påvirker utøvelsen av rollen.” Vi vil mene at den samme argumentasjon må gjelde for utøvelse av en offentlig gravferdstjeneste, der det riktignok ikke handler om klesplagg, men hvem som er formell arbeidsgiver for ”gravferdskonsulenten i kommunen”, rådmann eller kirkeverge.

GKF mener at praktisk dialogarbeid, slik det ofte skjer i forbindelse med gravferd og forberedelse til dette, viser en god vei for en fremtidsrettet måte å leve i et livssynsmangfoldig samfunn. Vi mener at når tro møter tro blir ofte resultatet god dialog og gjensidig respekt, ikke spenning og konflikt.

Vi tillater oss også å peke på at utvalget ikke har gjort noen oppstilling av konsekvensene av sitt forslag. Vi aner at de personellmessige, økonomiske, eiendomsmessige og faglige konsekvenser kan bli betydelige ved en overføring av gravferdsforvaltningen fra fellesråd til kommune.

Vigselsmyndighet.

Også i argumentasjonen rundt forslaget om å frata registrerte trossamfunn vigselsretten, opplever vi at utvalget halter i argumentasjonen. På den ene side understreker utvalget at ”Utvalget vil imidlertid slå fast at disse ritualene ikke er avhengige av hvorvidt den offentligrettslige funksjonen er delegert til tros- og livssynssamfunn. Dette er to adskilte sider av ekteskapsinngåelsen. Temaet for drøftingen her er kun den offentligrettslige handling.” Utvalgets flertall foreslår altså å avvikle dagens ordning, uten at man drøfter og vektlegger de rituelle, religiøse og tradisjonsmessige sider av saken.

På den annen side sier utvalget i forbindelse med en utredning om rammene for en sivil ekteskapsinngåelse: ” Sentrale premisser for en slik gjennomgang vil være behovet for økt fleksibilitet, god tilgjengelighet både med hensyn til geografisk nærhet og generell kapasitet, og behov for en tilrettelegging som gir mulighet for høytid og festpregede rammer. Ved å stille krav om sivil ekteskapsinngåelse for alle som ønsker å inngå ekteskap, er det sentralt at dette blir en ordning som kan framstå som fullverdig i seg selv, med mulighet for feiring og verdige rammer”.(s. 206). Vi opplever her at utvalget både anerkjenner ritualenes betydning og legger opp til at det offentlige skal tilby ritualer som skal erstatte de som tilbys av tros- og livssynssamfunn. Dette til tross for at utvalget altså i utgangspunktet kun er opptatt av den offentligrettslige side av saken og ikke går inn i drøftingen av det rituelle. Ut fra utvalgets premisser burde utvalget ha lagt opp til at ekteskapsinngåelse burde skje på enklest mulig måte med utfylling av skjemaer mv. Slik utvalget nå fremstiller saken reises tros- og livssynspolitiske spørsmål som utredningen i liten grad drøfter. Et betimelig spørsmål blir om det er ønskelig at staten opptrer som aktør og utarbeider og tilbyr et fullverdig sekulært alternativ? Liknende tenkning har fremkommet angående gravferd. Her nærmer man seg en grense hvor staten går ut over sin selvoppnevnte rolle som støttende overfor ulike religions- og livssynsaktører, og blir en alternativ aktør på religions og livssynsfeltet. Vi opplever at forslaget man ender opp med blir forfeilet ut fra en slik manglende drøfting og opplever at konklusjonen bryter med utvalgets premiss om å aktivt legge til rette for tros- og livssynspraksis.

Livssynstjeneste i offentlige institusjoner.

GKF vil beklage at det foreslås en gradvis avvikling av dagens ordning med fengsels – og institusjonsprester med likestilling som begrunnelse. Vi opplever også på dette området at det synes som om utvalget blir mer opptatt av å begrense et trossamfunn, Dnk, i stedet for å legge forholdene til rette for andre tros- og livssynssamfunn. Erfaringer man har fra denne tjenesten, hvor mye den blir brukt og hvor viktig den blir oppfattet å være for brukere av denne tjenesten, tilsier en styrking av feltet, ikke en reduksjon av tilbudet fra majoritetsforvalteren.

Det er all grunn til å fremholde det arbeid som institusjonsprester har gjort for å ivareta religiøse og livssynsmessige behov hos innsatte, innrullerte og innlagte borgere fra ulike tros- og livssynssamfunn. Mange institusjonsprester har gjort en stor jobb for å tilrettelegge for ulike religiøse og livssynsmessige tilbud ved de ulike institusjoner. Vi erkjenner behovet for at også andre tros- og livssynssamfunn må få sin naturlige plass for ivaretagelse av sine trosfeller, hvilket kan gjøres med formelle tilknytninger mellom institusjonene og andre tros- og livssynssamfunn. Å fjerne tilbudet fra en majoritetskirke, er ingen god løsning i et livssynsåpent samfunn.

Fødselsmelding.

Det fremgår av utredningen at ”Fødselsmelding om trostilhørighet til folkeregisteret fra sykehus og lignende avskaffes”. Også på dette området synes det som om det er viktigere for

utvalget å redusere servicen overfor majoriteten av befolkningen i Norge, enn å tilrettelegge for at også andre trossamfunn og religioner får nødvendig hjelp til nøyaktig registrering. Utvalget fastslår jo samtidig at de siste års opprydding tyder på at dobbeltregistrering nå er et mindre problem, og som ved fortsatt rydding og innføring av rutiner kan elimineres. GKF ser ingen grunn til å fjerne dette servicetiltak overfor 97 % av befolkningen.

Med hilsen
Gjøvik kirkelige fellesråd

V/ Dag Landmark
kirkeverge